

Peidiwch â newid ffin bleidleisio de Ystrad Mynach

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Rhagfyr 2020
Petitions Committee | 15 December 2020

Cyfeirnod: RS20/14800-1

Rhif y ddeiseb: P-05-1077

Teitl y ddeiseb: Peidiwch â newid ffin bleidleisio de Ystrad Mynach

Geiriad y ddeiseb: Mae gan Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru gynigion datblygedig iawn, sydd bellach gerbron Llywodraeth Cymru, a fyddai'n symud ystâd Melin yr Efail a Cwrt Coopers i gyngor cymuned Llanbradach. Ni hysbyswyd trigolion yr ardal gyfan hon, er bod eu cynghorwyr cymuned lleol yn gwbl ymwybodol. Nid oes neb wedi ymgynghori â ni. Dim drwy hap a damwain y cawsom wybod bod y cynigion hyn yn bodoli.

Mae'r cynigion hyn yn ein gwahanu â'n cymuned, gan fynd â'n pleidlais o'r gymuned rydym yn cymryd rhan weithredol ynddi a'i rhoi i gymuned nad ydym yn rhan ohoni. Nod y ddeiseb hon yw rhoi gwybod i chi, ein cynrychiolwyr yn y Senedd, am ein gwrthwynebiad cryf i'r newidiadau arfaethedig i ffin bleidleisio de Ystrad Mynach. Rydym yn mynnu peidio â chael ein gwahanu â'n cymuned ac yn hyderu y byddwch yn cymryd y camau priodol i sicrhau nad ydym yn rhan o'r cynnig.

1. Y cyd-destun

Sefydlodd [Deddf Llywodraeth Leol \(Democratiaeth\) \(Cymru\) 2013](#) ("Deddf 2013") broses gyfreithiol ar gyfer cynnal adolygiadau o etholaethau a ffiniau yng Nghymru. [Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru](#) ("y Comisiwn") sy'n gyfrifol am gynnal yr adolygiadau hyn. Yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus eang, sy'n cynnwys cyhoeddi cynigion drafft ar gyfer pob sir yng Nghymru, mae'r Comisiwn yn cyhoeddi ac yn cyflwyno ei argymhellion terfynol i Weinidogion Cymru.

Mae argymhellion terfynol y Comisiwn wedyn yn ddarostyngedig i **gyfnod o chwe wythnos pan ellir cyflwyno sylwadau i Lywodraeth Cymru**. Yna, Gweinidogion Cymru sydd i benderfynu sut i symud ymlaen, ac a ddylid gweithredu argymhellion y Comisiwn trwy Orchymyn.

Dechreuodd yr adolygiad etholiadol ar gyfer Sir Caerffili ym mis Chwefror 2019 pan gynhaliodd y Comisiwn ymgynghoriad cychwynnol gyda chynrychiolwyr o lywodraeth leol yn yr ardal. Cyhoeddwyd [cynnig drafft ar gyfer y Trefniadau Etholiadol Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili](#) (PDF 9.5MB) ym mis Ionawr 2020.

Cynhaliodd y Comisiwn gyfnod pellach o ymgynghori ar y cynigion drafft. Roedd yr ymgynghoriad yn wreiddiol i ddechrau ar 23 Ionawr a dod i ben ar 15 Ebrill 2020, ond yn dilyn y pandemig, cafwyd saib i'r broses ar 24 Mawrth 2020. Ailagorwyd yr ymgynghoriad ar 15 Mehefin 2020 gan gau ar 7 Gorffennaf 2020.

Yn ei [Adroddiad Argymhellion Terfynol](#) (PDF 7.4MB), nododd y Comisiwn:

Derbyniodd y Comisiwn 81 o gynrychiolaethau gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili, pedwar o Gynghorwyr Bwrdeistref Sirol, pump o gynghorau cymuned, dau Gynghorydd Tref, dau Grŵp Gwleidyddol, un unigolyn nad yw'n byw yn lleol, un parti â buddiant a 65 o drigolion. Hefyd, derbyniodd y Comisiwn ddeiseb gyda 536 o lofnodion trigolion Coed-duon a gyflwynwyd gan Gynghorydd y Fwrdeistref Sirol.

Nododd y Comisiwn ei bod yn ystyried 'yr holl gynrychiolaethau hyn yn ofalus' cyn llunio argymhellion. Gellir gweld crynodeb o'r cynrychiolaethau yn yr Atodiad i'r Adroddiad Argymhellion Terfynol.

Cyflwynwyd yr Adroddiad Argymhellion Terfynol ar drefniadau etholiadol Bwrdeistref Sirol Caerffili i Weinidogion Cymru ar **5 Tachwedd 2020**.

Mae'r argymhellion allweddol yn cynnwys y canlynol:

- cyngor o **69** aelod, yn hytrach na'r **73 presennol**. Mae hyn yn arwain at gyfartaledd sirol argymelledig o 1,886 o etholwyr yr aelod.
- 30 ward etholiadol, yn hytrach na'r **33** o wardiau presennol.
- 25 ward aml-aelod yn y Sir sy'n cynnwys 12 ward etholiadol **dau aelod**, 12 ward etholiadol **tri aelod**, ac un ward etholiadol **pedwar aelod**.

2. Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru

Mae Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru yn gorff annibynnol a noddir gan Lywodraeth Cymru a sefydlwyd gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013. Gall y Comisiwn wneud gwaith ar ei liwt ei hun, ar gais prif gyngor mewn rhai amgylchiadau neu yn dilyn cyfarwyddyd gan Weinidogion Cymru.

Ar 23 Mehefin 2016, cyhoeddodd Mark Drakeford AS, Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid a Llywodraeth Leol ar y pryd **Ddatganiad Ysgrifenedig** yn gofyn i'r Comisiwn ailgychwyn ei raglen adolygu etholiadol 10 mlynedd. Byddai gan y rhaglen amserlen newydd wedi'i blaenoriaethu, gyda disgwyliad y byddai pob un o'r 22 adolygiad etholiadol yn cael eu cwblhau mewn pryd i'r trefniadau newydd gael eu rhoi ar waith ar gyfer etholiadau llywodraeth leol 2022.

3. Adolygiadau o Ffiniau ac Etholaethau

Dros amser, oherwydd newidiadau yn y boblogaeth, efallai y bydd angen gwneud newidiadau i ffiniau ardaloedd cymunedol neu i'r trefniant etholiadol yn rhai o'r 22 prif ardaloedd cyngor yng Nghymru neu ym mhob un ohonynt. Gall y Comisiwn wneud argymhellion ar nifer o faterion, gan gynnwys y nifer briodol o aelodau etholedig ar gyfer pob prif gyngor, ffiniau wardiau etholiadol ac a ddylai ward fod yn aml-aelod ai peidio.

Gall y Comisiwn wneud argymhellion ar drefniadau etholiadol i Weinidogion Cymru y mae'n teimlo sydd er budd **llywodraeth leol effeithiol a chyfleus**. Mae hyn wedi ei nodi yn **Adran 21(3)** o'r Ddeddf. Yn ei ddogfen **Adolygiadau Etholiadol: Polisi ac Arfer**, mae'r Comisiwn yn nodi:

Rhaid i'r Comisiwn gydymffurfio â'r ystyriaethau a osodir allan yn y ddeddfwriaeth sy'n nodi bod yn rhaid i'r Comisiwn geisio sicrhau bod "yr

un gymhareb o etholwyr llywodraeth leol i nifer aelodau'r cyngor sydd i'w hethol ym mhob ward etholiadol o'r brif ardal, neu'n agos at fod felly".

Mae'r ddogfen yn mynd ymlaen i ddweud:

Bydd y Comisiwn yn ceisio darparu'r lefel orau o gydraddoldeb etholiadol ar gyfer pob ardal dan sylw a bydd yn cymryd pob achos yn ôl ei deilyngdod. Mae'r Comisiwn o'r farn y gellir cyfiawnhau gwyrto o'r gymhareb gyfartalog ar gyfer y cyngor dim ond gyda thystiolaeth eglur o ffactorau cydbwysol eraill, megis cysylltiadau lleol neu ystyriaethau perthnasol eraill.

Bydd y rhaglen bresennol o adolygiadau etholiadol yn ceisio cyflwyno argymhellion ar gyfer **pob un o'r 22 prif ardaloedd Cyngor** i Weinidogion Cymru, i gael eu gweithredu gydag addasiadau, neu hebddynt, mewn pryd ar gyfer etholiadau llywodraeth leol 2022.

Mae'r ffordd y mae'r Comisiwn yn cynnal adolygiad etholiadol yn cael ei ddiffinio gan y Ddeddf; trwy ei ddogfen Adolygiadau Etholiadol: Polisi ac Arfer; a thrwy gyfarwyddiadau a gyhoeddir gan Weinidogion Cymru. Mae canllawiau'r Comisiwn ar gyfer adolygiadau etholiadol yn nodi'r gweithdrefnau a'r dull y mae'n bwriadu eu mabwysiadu mewn perthynas ag adolygiadau. Mae'r canllawiau hefyd yn esbonio sut mae'r Comisiwn yn ystyried mater y nifer briodol o aelodau etholedig a nodwyd ar gyfer pob prif gyngor. Mae llyfryn ar wahân ar ei [Bolisi Meintiau Cyngor](#).

4. Camau gweithredu'r Senedd

Mae gorchmynion a rheoliadau a wneir o dan adrannau 37 i 39, a 43 o Ddeddf 2013 (ac eithrio adran 37(1) a 41(1)), yn ddarostyngedig i'r gofynion a'r gweithdrefnau a nodir yn yr adrannau hynny ac adrannau cysylltiedig yn unig. Yn ymarferol, yr hyn y mae hyn yn ei olygu yw y gellir meddwl am y rhain fel offerynnau statudol '**dim gweithdrefn**' ac, o'r herwydd, nid ydynt yn destun gwaith craffu gan y Senedd trwy naill ai'r weithdrefn negyddol neu gadarnhaol.

Fodd bynnag, dylid nodi bod y gweithdrefnau penodol a nodir yn yr adrannau perthnasol yn gosod nifer o ofynion math craffu fel ymgynghori â phartion penodedig, terfynau amser, ac os ydynt yn cael eu gwneud gan rywun heblaw llywodraeth Cymru, cymeradwyaeth Gweinidogion Cymru.

Felly bydd Gweinidogion Cymru yn gwneud penderfyniad ynghylch a ddylid gweithredu argymhellion y Comisiwn trwy Orchymyn, naill ai heb ei addasu neu gydag addasiad - neu beidio eu gweithredu o gwbl, yn dilyn cyfnod o gyflwyno sylwadau.

Mae Pwyllgor Deisebau'r Senedd wedi ystyried deiseb debyg yn y gorffennol yn galw am Uno Yr Hôb a Chaergwrle i greu ward dau aelod yn Sir y Fflint yn dilyn Adroddiad Argymhellion Terfynol y Comisiwn ar drefniadau etholiadol ardal Sir y Fflint. Ystyriodd y Pwyllgor Deisebau y ddeiseb hon ar 29 Medi 2020.

5. Camau gweithredu Llywodraeth Cymru

Mewn llythyr at Gadeirydd y Pwyllgor, dywedodd y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol:

Mae'n bwysig bod pob adolygiad yn dilyn y broses statudol a bod cyfanwydd y broses yn cael ei gadw. Rwy'n cael gohebiaeth yn rheolaidd mewn cysylltiad â'r adolygiadau sy'n cael eu cynnal ac er nad yw'n bosibl eu hateb yn fanwl, mae'r pwyntiau a godir yn cael eu hystyried wrth wneud penderfyniadau am bob un o'r argymhellion ym mhob un o'r adroddiadau.

Er fy mod yn deall pam y byddai unigolion yn ceisio mynd ar drywydd deisebau o dan yr amgylchiadau hyn, rwy'n pryderu y gallai hyn ddod yn llwybr cynrychiolaeth arferol sy'n digwydd ochr yn ochr â'r broses gyfreithiol sefydledig.

Dechreuodd cyfnod statudol o chwe wythnos ar gyfer cyflwyno sylwadau i Weinidogion Cymru o'r dyddiad cyflwynwyd argymhellion y Comisiwn i Lywodraeth Cymru.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.